

*My Daily Life as a Pedagogue
Моето педагогическо ежедневие*

НА УЧИЛИЩЕ – С УСМИВКА!

Снежана Якимова

Начално училище „Хаджи Генчо“ – Тетевен

Резюме. Настоящата статия споделя опита за работа по развитието на толерантността на учениците от началното училище.

Keywords: primary school, smile

*„Нека никой не идва при теб,
без да те напусне по-щастлив и по-добър!“*

Майка Тереза

Спомняте ли си калейдоскопите от нашето детство?

Когато погледнеш в началото, виждаш купчинка малки разноцветни стъклъца, но ако завъртиш и се вгледаш, те се подреждат в причудливи форми. Най-интересното е, че едни и същи стъклъца, в зависимост от начина на подреждане, могат да правят различни картини. Истинска магия! Като магията да се научим да живеем заедно! Това е една от основните задачи на съвременното масово училище. В него учениците се учат да търсят Знанието и да живеят заедно. Функцията на съвременния учител на „дигиталното поколение“ отдавна вече не е на обикновен разпространител на знания. Него вече може да черпим от много източници, ако го търсим, но да живеем заедно и да се разбираме – ето я голямата провокация на училището като масов проект! Обединяването в паралелката на деца с различен социален статус, с различна етническа принадлежност и различно ниво на готовност за училище изисква сериозна работа от страна на класния ръководител. Той е призван да осигури успешната адаптация на всеки малък ученик, за да обезпечи нормален климат за учение и игра. Постъпвайки в училище, детето променя съществено своите навици и задължения. Първи клас е най-голямото предизвикателство за него, защото му се налага да свиква с нов режим, среда, колектив, задължения.

Първата сигурна крачка към детето е неговото опознаване. То не е възможно без срещата с родителите. Не е едно и също да си подготвен за основните характеристики на подрастващите като цяло, друго е да познаваш всеки свой ученик. Това може да се случи с помощта на „Стратегически разговори“. Може да ги провеждаме не само в при постъпването на детето в първи клас, но и в началото на всяка учебна година. Необходимо е да се разясни на децата, че щом се налага

стратегически разговор, това означава решаване на проблеми, свързани с него и с включването му в учебния процес и живота на класа. Такива разговори се налагат при адаптирането на по-буйните ученици, които са свикнали да решават проблемите по насилствен начин. Важно условие е да се уеднаквят изискванията на учителя и родителите, да се осигури постоянство в подходите към детето. В противен случай, то намира „пробойни“ и продължава да действа по старому. Тези „стратегически“ разговори са различни от родителските срещи. Те позволяват свободно и искрено да се говори с всеки родител конкретно за неговото дете. Насърчаването на родителя да сподели своето мнение и идеи е важно условие да се изгради доверие, да се предпази родителят от натиска на общото мнение. Само в личните, „стратегически“ разговори избягваме опасностите на конформизма, помагаме си взаимно при разрешаване на конфликтите и противоречията и организираме приятна среда за обща работа в училище. Тези разговори помагат за осъществяване на важен принцип в училищния живот „Хвали публично, критикувай насаме!“. Учителят има нужда от подкрепата на всеки родител, но и задължението да осигури неговата подкрепа, защото и родителят тръгва със своето дете на училище. Не бива да забравяме, че родителите са нашите най-ценни съюзници, защото имаме общо желание – децата им да успеят.

Желанието за успех е заложено у всяко дете. Детето иска да се изяви, да бъде забелязано и ценено. В процеса на работа едни от децата се справят по-успешно и са по-адаптивни, по-социализирани. Ето защо те неусетно и често неволно избухват по-тихите и свенливите „в ъгъла“. Учителят е този, който е задължен да се справи с тази провокация, да балансира процесите, да научи децата, че всяко дете има нужда от едно и също нещо – да бъде прието. Наложително е да се обединим около идеята, че всеки е важен и всички сме важни. В тази връзка още от първите часове в училище е необходима целенасочена работа по развитието на едно важно качество – толерантност. Ако тази работа се превърне в приоритет, учителят ще помогне на своите ученици още от ранна възраст да се справяват успешно с живота в групи и ще превърне събраните в паралелка деца в успешен и обичаш се клас. Класът като малък социум ще укрепва, ще се саморегулира и ще функционира по правилата на партньорството и приятелството.

Двадесет деца на едно място по цял ден – как да ги научим да общуват успешно, да спазват правилата на училищния живот, да се адаптират по най-безболезнен начин?

В началото на училищния живот първокласниците се учат да спазват правилата за вътрешния ред в училище. В беседа с тях извличаме последователно правилата и ги оформяме като кратки позитивни изречения. Наричаме ги „Моите правила“, за да се ангажира лично всяко дете и да звучат от първо лице. Спазването и запомнянето им никак не са лесни. Детето вече би трябвало да ги е научило на пясъчника в детската градина и да е готово да пораства. За да се запомнят и разберат по-лесно, Правилата са написани на малки шаблони с изрязани детски ръчички в различен

цвят. Поставят се на бюрото на учителя, или на помощна масичка във ваза. Важно е да са достъпни и за учителя, и за малките ученици. Децата се радват на шарените ръчички, а тези, които могат да четат, или сричат, ги разглеждат с останалите в междучасията. Когато някое от правилата е забравено и не се спазва от някои ученици, останалите напомнят правилото, или вдигат само цветната ръчичка.

Свързваме червената ръчичка с правилото „Идвам навреме на училище!“ . Когато детето закъснее, показва му се червената ръчичка.

Когато някой обиди другарчето си – показва му се синята ръчичка. Тя означава: „Внимателен съм с другарите си в час и междучасие.“, „Говоря тихо и изслушвам другарите и учителя при разговор!“ , а също: „Помагам при нужда на своите съученици!“ .

Зелената ръчичка важи за правилата, свързани със здравословния начин на живот – „Изхвърлям отпадъците на определените места!“ , „Пазя зелените площи в училищния двор.“ , „Отваряме прозореца на голямото междучасие.“ , „Грижливо прибирам останалата ми храна, без да я изхвърлям.“

С жълта ръчичка сме изписали правилата: „Приемам различните от мен!“ , „Уважавам мнението на другите и не критикувам!“ и „Работя заедно в екип, без да обиждам останалите!“

В оранжево са оцветени правилата за успешна комуникация. Част от тях са: „Говоря тихо!“ , „Изслушвам говорещия и тогава вземам думата“, „Работя на тишина“, „Когато съм сгрешил, внимателно поправам грешката си!“ , „Уважавам правото на другаря си да поправи своята грешка и да се поучи от нея!“ .

С правилата е добре отново да се изготви табло в началото на втори клас, за да се припомни на учениците тяхното значение за успешния престой на всички в училище.

Важно е да се отбележи, че изработването на правилата е колективен и позитивен процес. Всички правила звучат като положителни утвърждения, без забрани, без отрицание. От психологическа гледна точка те са по-лесни за запомняне от малките ученици, без да се напрягат и затрудняват. Тази методика за работа е заимствана от книгата на Джон Кехоу за подсъзнанието и дава трайни положителни резултати.

Мотивацията на малкия ученик за спазване на правилата се поддържа от постоянните похвали и благодарност от страна на класния ръководител. Награди не бива да липсват. Така учениците сами се убеждават, че когато не се губи време в забележки, решаване на конфликти и ненужни клевети, по-бързо и успешно се решават учебните задачи и остава повече време за любимите игри.

Обучението в толерантност е грижа първо на семейството, а след това продължава в училище. Какво означава да си толерантен и как да си сътрудничим в дух на партньорство е добре най-напред да се разясни терминологично на учениците.

Приемането на различието и способността да се поставим на мястото на Другия упражняваме с „Дърво на толерантността“. С помощта на „Брейнсторминг“

се прави интеграционен облак. Децата сами се досещат какво включва толерантното поведение – в училище, у дома, с приятели, с непознати. Дървото на толерантността включва качествата: уважение, търпение, равенство, състрадание, внимание, милосърдие, хармония, доверие, разбиране, добродушие, приятелство. Да си толерантен означава да се стремиш към взаимопознаване, готовност да сътрудничиш, доброжелателство, съдържаност, отстъпчивост, търпимост. Децата искрено питат: „Как да покажем, че сме толерантни?“ Отговорът е лесен, но изпълнението е трудно: „Като приемем хората такива, каквито са. Без да ги съдим, да ги товарим с нашите очаквания и да им поставяме етикети!“.

„Дървото на толерантността“ неусетно се превръща в „Дърво на приятелството“, а в трети клас – в „Дърво на благодарността“. Малкият ученик израства и възприема идеята, че да си позитивен, усмихнат, да спазваш правилата не е задължение, а начин да живееш и да се чувстваш спокоен. Спокоен, че дори да сгрешаши, няма да бъдеш имитиран, няма да ти се присмиват, защото всички грешим.

Работеща форма за установяване на сътрудничество е очертаването на „Поле на съгласието“. В специално организиран час на класа малките ученици очертават общото между всички и се убеждават нагледно, чрез „споделяне в кръг“, колко много са общите им интереси, колко е важно всички да се научат да четат, да пишат правилно, да бъдат здрави, да се разбират помежду си, да не се присмиват, подвеждат, да не се лъжат. Стигат до общият извод, че това, което е важно за един от тях, е важно и за останалите. Да бъдеш здрав, да си прилежен, да запомняш и изпълняваш задълженията си, да си добър другар, да помагаш, да идваш с желание на училище. Така очертаното „Поле на съгласие“ е убедителен начин да се научат да спазват правилата на училищния живот, за да няма сълзи и недоразумения, а много усмивки и весело настроение.

Тази форма на работа е ефективна и работеща, защото помага на класния ръководител да очертае полето на съгласие, това, което ни обединява, вместо да се фокусира върху различието. Добре е винаги да се питаме какво искаме всички!

Удачно е да се напомня на учениците при всеки повод, че всички сме различни, но живеем заедно, а животът заедно изисква приемане.

Само тогава учениците ще идват с желание на училище и престоят им ще бъде приятен, а трудностите няма да ги плашат.

Успешните отношения между участниците в учебния процес се отразяват благоприятно и на успеха в училище. Отношения на сътрудничество и взаимно подпомагане се установяват, ако учениците се обединят около идеята, че учебният процес не е съревнование, че всички сме партньори и си помагаме. Отборният дух и способността да видят „голямата картина“ е отново дело на класния ръководител. Той е този, който ги учи, че успехът на класа е сбор от успехите на всеки поотделно, както и, че проблемите на един от тях се отразяват на класа. На децата е добре да се говори открито и ясно, че всички сме свързани и е по-добре да си сътрудничим, а не да си пречим.

В класа ни има двадесет и един ученици. От тях седем са от ромски произход, един ученик – в приемно семейство и една ученичка със СОП. Да работиш с дете със СОП никога не е било лесно. Каквито и проблеми да има, каквото и да е ниво-то на интелектуалното му развитие, грижата да го опознаеш, да го приемеш и да му помогнеш да се адаптира към изискванията на новата среда, към участниците в процеса, е много по-голяма. Защото за различието трябва специална подготовка. То е предизвикателство както за учителя, така и за класа, а най-вече за детето и неговите родители. Ученичката е с тежка вродена двустранна глухота и липса на говор. Постъпи в училище с гранична готовност. Затрудненията в общуването с нея в първи клас наложиха работа по индивидуална програма. С много грижа и любов обградихме детето. То е добре прието и вградено в класа. Винаги има някой, който иска да помага. Допълнително разясняваме какви са задачите, какво е домашното. В междучасията никога не я оставят сама, а нейната майка е чест гост и приятел на всички. Когато ученичката е болна, плаче и иска да идва на училище, а не да си стои въщи. Това е истински индикатор за добре свършена работа и истински педагогически резултат. В училище ни е хубаво заедно!

Голяма радост за класа е удостояването с грамота от Ресурсен център – гр. Ловеч, за най-толерантен клас. Доволни са всички деца, защото знаят, че грамотата е заслужена и всички имат дял в нейното получаване. Толерантността е едно от големите постижения в развитието на нашия ученически колектив. Да бъдем толерантни един към друг, да се приемаме със своите особености и с различните си характери, с различните си умения, с различните си убеждения! Безброй примери могат да се дадат за толерантно отношение в нашия колектив. Да си такъв обаче е нужен пример – както в семейството, така и в училището и не на последно място в обществото. Затова е голяма несправедливост да обвиняваме подрастващото поколение в липса на ценности, в нежелание да носи отговорност, в лековато отношение към училището и учебния процес. Способността да носиш отговорност се възпитава и изгражда с личен пример. В тази връзка важна е грижата на учителя да следи всички ли се чувстват добре в клас, има ли напрежение, какви са причините за него и как по най-ефективния начин то да бъде отстранено.

Важна функция на училището е да осигури на младите хора постоянство в подходите, грижите и разбирането. Само така то ще бъде желано и обичано и няма да събира децата по принуда. Само провеждането на процес, ориентиран към афиширане на силните страни на всяко дете гарантира, съхраняването на крехката психика на малкия ученик и изграждането на чувството му за самооценност. Само ученикът, който знае, че спокойно може да греши и да се учи от грешките си истински може да заобича училището, дейностите в клас и живота в извънучебно време. В училище има толкова много спешни неща, че понякога забравяме кои са важните.

Всяка паралелка сама по себе си представлява малък социум – с всички съпътстващи го външения – и радости и проблеми. Случва се някой да не е разбран,

да не е забелязан, да не е оценен. Неусетно в процеса на работа децата изострят сетивата си за „другия“, стават по-компромисни, внимателни и добри един към друг, което се пренася и в поведението им в учебно време. Климатът и в целия клас става дружески, а това се отразява положително на всички. В клас и в междучасие има много усмивки.

Казват, че детето е бял лист, върху който възрастните пишат. Всички ние имаме голяма отговорност какво ще напишем на него. Няма гумичка, която да изтрие грешките на възрастните. Много подрастващи приемат ученето като нещо зло и вредно и не го обичат. Те чувстват, че родителите, учителите и обществото им натрапват процеса на обучение и ги товарят с бремето на големите надежди. Затова е важно съвременното училище да бъде привлекателно място, което да показва на децата, че учебният процес може да бъде приятен и занимателен. Децата да не го приемат като проклятие, тегнещо над главите им. Тогава те ще идват на училище с усмивка и ще се прибират с усмивка у дома. Така училището ще се превърне в Надежда, че малките ученици могат да бъдат научени да живеят в свят на зачитане и любов. Свят с повече усмивки, защото на всички човешки езици усмивките са белег за хармония със света и със самите себе си!

Защото усмивката е нещо, от което всеки се нуждае, някои – дори повече!

ЛИТЕРАТУРА

- Батоева, Д., Драголова, Ел. (2001). *Педагогическа и психологическа диагностика*. АСКОНИ – ИЗДАТ.
- Василева, Ем. (2002). *Детето в началното училище*. София.
- Голман, Д. (2000). *Емоционалната интелигентност*. София: Кибеа.
- Гюрова, В. Божилова, В. (2006). *Магията на екипната работа*. София: Агенция ЕВРОПРЕС.
- Кехоу, Дж., Фишер, Н. (2005). *Подсъзнанието може всичко*. София: Феникс.

TO GO TO SCHOOL - WITH A SMILE!

Abstract. The article shares the experience to work on the development of tolerance to elementary school students.

✉ **Mrs. Snejana Yakimova**
Primary school „Hadji Guentcho“
Teteven, Bulgaria
E-mail: h.gencho@mail.bg